

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ในอดีตที่ผ่านมา ช่างหรือประติมากรผู้ปฏิบัติงานประติมากรรมเมื่อปั้นสำเร็จแล้วก็จะสามารถทำพิมพ์และหล่อผลงานประติมากรรมของตนเองต่อให้แล้วเสร็จภายในคนเดียวก็ได้ (ช่างปั้นและช่างทำพิมพ์หล่อจะเป็นคนเดียวกัน) แต่ปัจจุบันนี้ผู้ปฏิบัติงานประติมากรรมที่มีความสามารถ เช่นนี้มีจำนวนน้อยลงจนน่าเป็นห่วง กล่าวคือเมื่อปั้นผลงานประติมากรรมเสร็จแล้วจะต้องจ้างช่างทำพิมพ์มาช่วยทำพิมพ์และช่วยหล่อผลงานอีกทอดหนึ่ง สาเหตุมาจากในช่วงหลังช่างปั้นผลงานประติมากรรมไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้วิชาการทำพิมพ์และหล่อ จึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาติดตามมาถึงผลงานประติมากรรมที่ปั้นและหล่อสำเร็จออกมา ไม่มีคุณภาพตามที่ช่างปั้นหรือผู้ว่าจ้างต้องการ รายละเอียดประณีตหาย ผลงานมีความผิดเพี้ยนไม่เหมือนงานปั้นต้นแบบ ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากหลักสูตรหรือการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาศิลปะต่างๆ ที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียนวิชาการทำพิมพ์และหล่อ โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและการเรียนการสอนทางศิลปะ ในสาขาวิชาประติมากรรมเมื่อเวลาได้ผ่านไประยะหนึ่ง จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ปัญหการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานประติมากรรมต่อไป

ปัญหาในปัจจุบันผู้สร้างสรรค์ปั้นงานประติมากรรม ไม่มีความรู้ความสามารถในการทำพิมพ์และหล่อ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อยอดมาจากการปั้นงานประติมากรรม เพื่อเปลี่ยนสื่อวัสดุใหม่ ให้มีความแข็งแรงมากยิ่งขึ้น หรือเพื่อให้ได้ผลงานประติมากรรมจำนวนมากกกว่าหนึ่งชิ้น ซึ่งจะแตกต่างจากในอดีตช่างปั้นรูปประติมากรรม ช่างทำพิมพ์และช่างหล่อ จะอยู่ในบุคคลเดียวกัน กล่าวคือ ช่างปั้นทุกคนหลังจากที่ปั้นรูปประติมากรรมเสร็จแล้วก็จะทำพิมพ์และหล่อผลงานชิ้นนั้นๆ ได้ด้วยตนเองทุกคน ทำให้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมเกิดปัญหาน้อยลงหรือไม่เกิดปัญหา ผลงานสำเร็จจึงมีความสวยงามมีความเหมือนหรือใกล้เคียงกับรูปต้นแบบที่ปั้นขึ้นมา แต่ในปัจจุบันระยะช่วงหลังนี้ช่างปั้น ประติมากร หรือศิลปิน จะศึกษาฝึกทักษะการปั้นรูปให้มีความสามารถในการปั้นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เมื่อเวลาต้องการผลงานหล่อสำเร็จที่เปลี่ยนเป็นวัสดุมีความคงทนถาวร เช่น เรซิน ไฟเบอร์กลาส ปูนพลาสติก ปูนซีเมนต์ ฯลฯ จะต้องจัดจ้างช่างพิมพ์และช่างหล่ออีกครั้ง ส่งผลทำให้เกิดปัญหาตามมาจากการทำพิมพ์และหล่ออีกมากมาย แต่ถ้าช่างปั้นประติมากร หรือผู้สนใจศึกษาผลงานประติมากรรมในปัจจุบันมีความสามารถในการทำพิมพ์และ

หล่อเหมือนช่างปั้นในอดีตจะช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อจากระบวนการปั้นงานประติมากรรมได้มาก เช่น จะช่วยลดต้นทุนในการจัดจ้างช่างทำพิมพ์และหล่อ จะช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติงานของช่างที่ไม่เข้าใจในกระบวนการขั้นตอนของการทำพิมพ์และหล่อมามาก ได้แก่ การแบ่งพิมพ์ การต่อพิมพ์ การประกอบพิมพ์ การตกแต่งพื้นผิวผลงาน การทิ้งร่องรอยพื้นผิว การเก็บส่วนละเอียด การต่อเชื่อมจุดตำแหน่งของท่าทางรูปทรงประติมากรรม ฯลฯ ผลงานประติมากรรมสำเร็จที่ได้จากการทำพิมพ์และหล่อ จะถูกใจมีลักษณะตามที่ช่างปั้นหรือประติมากรได้ปั้นต้นแบบไว้

นี่คือที่มาและปัญหาที่ทำให้ทำวิจัยเรื่องนี้ เพื่อต้องการรู้ว่ากระบวนการทำพิมพ์และหล่อจะมีผลต่อการปั้นรูปประติมากรรมจริงหรือ จะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาเอกประติมากรรมและเผยแพร่ผลงานวิจัยตามลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาว่ากระบวนการทำพิมพ์และหล่อมีความสำคัญต่อการปั้นรูปประติมากรรมจริงหรือ

2.2 เพื่อรู้ผลกระบวนการทำพิมพ์และหล่อว่ามีความสำคัญต่อการปั้นรูปประติมากรรมจริงหรือ

2.3 นำผลที่ได้จากการวิจัยไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในวิชาเอกประติมากรรม สาขาวิชาประติมากรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

2.4 นำผลที่ได้จากการวิจัยออกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในที่ประชุมวิชาการหรือวารสารต่างๆ

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

3.1 เนื้อหาในบทที่ 2 หรือบทนำ จะใช้วิธีสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญอาวุโสที่ได้ศึกษาและปฏิบัติงานประติมากรรมติดต่อกันมาอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 20 ปี มาเป็นข้อมูลใช้ประกอบเนื้อหาบางส่วนในบทนี้

3.2 จะใช้แบบสอบถามแสดงความคิดเห็น ถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานประติมากรรม เช่น ช่างปั้น ประติมากร ศิลปินอิสระ นักวิชาการศิลปะ ครูหรืออาจารย์ผู้สอนวิชาประติมากรรมทั่วประเทศ จำนวน 70 คน

3.3 ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น คือผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ทางประติมากรรม เช่น ช่างปั้น ประติมากร ศิลปินอิสระจะต้องจบการศึกษาในวิชาเอกประติมากรรม วุฒิมัธยมศึกษาไม่ต่ำกว่าอนุปริญญาตรี และได้ทำงานประติมากรรมอย่างต่อเนื่องมาไม่น้อยกว่า 10 ปี

3.4 ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น คือ ผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ทางประติมากรรม เช่น นักวิชาการศิลปะ ครูหรืออาจารย์สอนศิลปะจะต้องจบการศึกษาในวิชาเอกประติมากรรมวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และได้ทำงานประติมากรรมอย่างต่อเนื่องมาไม่น้อยกว่า 10 ปี

สมมุติฐานการวิจัย

1. กระบวนการทำพิมพ์และหล่อมีความสำคัญต่อการปั้นรูปประติมากรรมจริง
2. ผลจากการศึกษากระบวนการทำพิมพ์และหล่อว่ามีความสำคัญต่อการปั้นรูป

ประติมากรรมจริง

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การทำพิมพ์ คือ กระบวนการเทคนิคหนึ่งที่ย่อยออกจากการปั้น ที่มีจุดประสงค์ใหญ่เพื่อเปลี่ยนสื่อวัสดุที่ใช้ในการปั้นรูปประติมากรรมที่มีคุณสมบัติทางกายภาพอ่อนนุ่มไม่มีความคงทนถาวร เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน ฯลฯ เพื่อเปลี่ยนให้เป็นสื่อวัสดุที่แข็งแรงมีความคงทนถาวร เช่น ปูนปลาสเตอร์ ปูนซีเมนต์ เรซิน ไฟเบอร์กลาส ทองเหลือง หรือโลหะต่างๆ โดยช่างหรือประติมากรจะต้องนำสื่อวัสดุที่เป็นของเหลว เช่น ปูนปลาสเตอร์ ปูนซีเมนต์ ยางหรือพลาสติกชนิดต่างๆนำมา ทา ตีต สกัด หรือเท เคลือบผิวด้านนอกให้ทั่วบริเวณที่ต้องการตามเทคนิคกรรมวิธีนั้นๆ ปล่อยไว้ให้เซ็ดตัวแข็งตัวแล้วแกะออกก็จะได้แม่พิมพ์ตามต้องการ

4.2 การหล่อ คือ กระบวนการทางเทคนิคหนึ่งของงานประติมากรรม เป็นเทคนิคที่ย่อยออกจากการปั้นและการทำพิมพ์ตามลำดับ การหล่อเป็นการเอาสิ่งของหรือวัสดุบางอย่างที่ทำให้เกิดปฏิกิริยามีลักษณะเป็นของเหลว เช่น น้ำดิน ขี้ผึ้ง ปูนปลาสเตอร์ ปูนซีเมนต์ โลหะ พลาสติก หรือสารเคมีต่างๆ ฯลฯ หยดหรือเทใส่ลงไปในแบบพิมพ์หรือแบบหล่อ โดยใช้เทคนิคตามกรรมวิธีนั้นๆที่แตกต่างกัน ปล่อยให้เซ็ดจับตัวแข็ง ก็จะได้รูปหล่อที่เหมือนกับรูปต้นแบบ

4.3 กระบวนการ คือ การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามลำดับ ดำเนินการตามระบบแบบแผน และขั้นตอนที่กำหนดไว้แน่นอน

4.4 ประติมากรรม คือ งานศิลปะที่เป็นสามมิติจริงมีความกว้าง ความยาว ความลึก กิน ครอบงำเนื้อที่ในอากาศ สัมผัสได้จริง โดยผู้สร้างสรรค์ผลงานนำเอาสื่อวัสดุต่างๆ เช่น ไม้ ดิน หิน แร่ธาตุชนิดต่างๆ เงานาหรือกระดูกสัตว์ วัสดุเคมีสังเคราะห์ ฯลฯ นำเข้ามาสู่กระบวนการต่างๆในการสร้างสรรค์ศิลปะ เช่น ปั้น แกะสลักหล่อ ดุล ตัด เจาะ เชื่อม ต่อติด ฯลฯ เพื่อให้เกิดรูปทรง เนื้อหาเรื่องราว แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆตามแนวคิดจินตนาการหรือจุดประสงค์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นๆ

4.5 งานต้นแบบ คือ งานศิลปะที่ผู้สร้างมีเจตนาสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบเป็นตัวอย่าง หรือเป็นต้นแบบในการผลิตผลงานชิ้นต่อไป

4.6 ประติมากรรมต้นแบบ คือ ผลงานประติมากรรมชิ้นแรกและชิ้นเดียวที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นมาให้ได้ที่สุด เพื่อใช้เป็นแบบในการทำพิมพ์และหล่อ

4.7 สื่อวัสดุ คือ วัสดุหรือวัตถุดิบต่างๆ ที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้นำมาใช้ประกอบการปฏิบัติงานให้เกิดรูปทรง เนื้อหา เรื่องราว ตามเจตนาของผู้สร้างสรรค์งาน

4.8 ครู คือ ข้าราชการที่ศึกษาจบหลักสูตรวิชาเอกประถมศึกษา ได้รับการแต่งตั้งบรรจุให้ปฏิบัติงานในกระทรวงศึกษาธิการ และสอนนักเรียนในชั้นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ในโรงเรียนหรือวิทยาลัยมีตำแหน่งตั้งแต่ครูผู้ช่วย ถึงตำแหน่งครูเชี่ยวชาญพิเศษ

4.9 อาจารย์ คือ ข้าราชการที่ศึกษาจบหลักสูตรวิชาเอกประถมศึกษา ได้รับการแต่งตั้งบรรจุให้ปฏิบัติงานในกระทรวงศึกษาธิการ และสอนนักศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปในมหาวิทยาลัย มีตำแหน่งอาจารย์ ถึงศาสตราจารย์

4.10 นักวิชาการ คือ ผู้ได้ศึกษาจบหลักสูตรทางศิลปะและได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางศิลปะ ภาควิชาและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีหนังสือบทความและเอกสาร ฯลฯ ทางวิชาการออกเผยแพร่เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมศิลปะ

4.11 ข้าราชการบำนาญ คือ ข้าราชการประจำได้ปฏิบัติงานจนอายุครบ 60 ปี และได้เกษียณอายุราชการออกไปตามระเบียบข้าราชการ แต่ยังคงได้รับเงินบำเหน็จ หรือบำนาญ

4.12 ช่างปั้น คือ ข้าราชการที่ศึกษาจบหลักสูตรประถมศึกษา ได้รับการแต่งตั้งบรรจุให้ปฏิบัติงานในสำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร มีตำแหน่งตั้งแต่ผู้ช่วยช่างปั้น ถึงผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

4.13 อิสระ คือ การประกอบอาชีพที่อิสระ ไม่เป็นข้าราชการ ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐและเอกชน ไม่เป็นลูกน้องหรืออยู่ใต้บังคับบัญชาของใคร ปฏิบัติงานหรือรับงานศิลปะด้วยตนเอง

4.14 ช่างปั้นอิสระ คือ บุคคลที่ศึกษาศิลปะสาขาวิชาเอกประถมศึกษาจบหลักสูตรได้ ประกอบอาชีพหลัก คือรับทำงานประติมากรรมอย่างอิสระ งานจะมีลักษณะใช้ทักษะทางช่างและฝีมือ ผลงานเน้นตอบสนองความต้องการทางตลาด

4.15 ศิลปินอิสระ คือ บุคคลที่ศึกษาศิลปะสาขาวิชาเอกประถมศึกษาจบหลักสูตรได้ ประกอบอาชีพหลัก รับทำงานศิลปะทุกแขนงสาขาอย่างอิสระ งานจะมีลักษณะใช้ความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผลงานเน้นตอบสนองความรู้สึกของตนเอง

4.16 ประติมากรอิสระ คือ บุคคลที่ศึกษาศิลปะสาขาวิชาเอกประถมศึกษาจบหลักสูตรได้ ประกอบอาชีพหลัก รับทำงานประติมากรรมโดยเฉพาะอย่างอิสระ สามารถทำงานประติมากรรมได้ทั้งงานทักษะฝีมือ และงานสร้างสรรค์

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 รู้ผลว่ากระบวนการทำพิมพ์ และหล่อมีความสำคัญต่อการปั้นรูปประติมากรรมจริงหรือไม่

5.2 นำผลที่ได้จากการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนในวิชาเอกประติมากรรม สาขาประติมากรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

5.3 นำผลที่ได้จากการวิจัยออกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ในที่ประชุมวิชาการหรือวารสารต่างๆ ฯลฯ

6. หน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

6.1 สาขาวิชาประติมากรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในหลักสูตรวิชาเอกประติมากรรม

6.2 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่สนใจหรือเปิดสอนศิลปะทั่วประเทศ

6.3 กลุ่มงานประติมากรรม สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม